

10. ПИТАЊА ЛИЧНОГ, ПОРОДИЧНОГ И ДРУШТВЕНОГ МОРАЛА

10.1. Разлика међу половима је посебан дар Творца људима које је Он створио. „И створи Бог човека по обличју својему, по обличју Божијему створи га; мушко и женско створи их” (Пост. 1,27). Будући да су мушкарац и жена у једнакој мери носиоци лика Божјег и људског достојанства, они су створени ради њиховог целовитог сједињења у љубави: „Зато ће оставити човек оца својега и матер своју, и приљубиће се жени својој, и биће двоје једно тело” (Пост. 2, 24). Супружански савез, који је Господ благословио, оваплоћује првобитну вољу Господњу о творевини и постаје средство продужетка и умножавања људског рода: „И благослови их Бог, и рече им Бог: рађајте се и множите се, и напуните земљу, и владајте њом” (Пост. 1, 28).

Особености полова не свде се само на разлике у телесној грађи. Мушкарац и жена представљају два различита начина постојања у једној људској природи. Њима је потребно општење и узајамно допуњавање. У палом свету, међутим, односи полова могу се извитоперити, престати да буду израз љубави коју је Бог дао и изродити

се у појаву греховне пристрашћености палог човека према своме „ја”.

Црква високо цени подвиг добровољне целомудрене безбрачности ради Христа и Јеванђеља и признаје посебну улогу монаштва у својој историји и у савременом животу, али она се никада према браку није односила са потцењивањем и осуђивала је оне који су због лажно схваћенога стремљења према чистоти ниподаштавали брачне односе.

Апостол Павле, који је за себе лично изабрао безбрачност и позивао вернике да га следе у томе (I Кор. 7, 8), осуђује лажну чистоту: „У лицемерју лажљиваца, чија је савест спаљена, који забрањују женити се” (I Тим. 4, 2 - 3). Апостолско правило гласи: „Ако се ко... удаљава од брака... не ради подвига уздржавања него услед гнушања, заборавивши... да Бог, стварајући човека, мушко и женско створи их, и тако хулећи, клевета творевину, - такав човек или да се поправи или да буде избачен из свештеног чина и одлучен од Цркве.” Ово правило се развија у 1, 9. и 10. правилу Гангрског сабора: „Ако ко куди брак, и гнуша се или укорева жену која с мужем својим спава, а верна је и побожна, као да у браку не може ући у Царство Божје, нека је анатема. Ако ко живи у девичанству или уздржању, клонећи се брака зато што се гнуша истог, а не ради самог девичанства као доброг и светог по себи, нека је анатема. Ако се ко од девствујућих ради Господа преузноси над онима који су у браку, нека је анатема.” Свети Синод Руске Право-

славне Цркве у одлуци од 28. децембра 1998. године, позивајући се на ова правила, указује на „недопустивост негативног или надменог односа према браку“.

10. 2. Сходно римском праву, које је постало основа грађанских кодекса већине савремених држава, брак је договор између две стране, слободне у свом избору. Црква је усвојила ову дефиницију брака и осмислила га полазећи од сведочанстава Светог Писма.

Римски правник Модестин (3. век) дао је следећу дефиницију брака: „Брак је савез мушкарца и жене, заједништво за цео живот, саучествовање у божанском и људском праву.“ У практично непромењеном облику ова дефиниција ушла је у канонске зборнике Православне Цркве, на пример у *Номоканон* патријарха Фотија (9. век), у *Синтагму* Матеја Властара (14. век) и у *Прохирон* Василија Македонца (9. век), који је укључен у словенску *Крмчију*. Ранохришћански Оци и Учитељи Цркве такође су се позивали на римске појмове о браку. Тако, Атинагора у својој *Апологији императору Марку Аурелију* (2. век) пише: „Сваки од нас сматра да његова жена јесте она жена којом се оженио у складу са законом.“ *Апостолска правила*, споменик из 4. века, саветују хришћане да „брак склапају у складу са законом“.

Многобожачке и старозаветне представе о браку хришћанство је употпунило узвишеним ображењем савеза Христа и Цркве. „Жене, по-

коравајте се својим мужевима као Господу, јер муж је глава жени као што је и Христос глава Цркви, и Он је спаситељ тела. Но као што се Црква покорава Христу, тако и жене у свему својим мужевима. Мужеви, волите своје жене као што и Христос заволе Цркву и себе предаде за њу, да је освети, очистивши је крштењем у води речју, да је стави пред себе, славну Цркву, која нема мрље ни боре, или што томе слично, него да буде света и непорочна. Тако су и мужеви дужни да воле своје жене као своја тела; јер ко воли своју жену, самога себе воли. Јер нико никад не омрзну на своје тело него га храни и негује, као и Господ Цркву. Јер смо удови тела његова, од меса његова и од костију његових. Тога ради оставиће човек оца својега и матер и приљубиће се жени својој, и биће двоје једно тело. Тајна је ово велика, а ја говорим о Христу и о Цркви. Тако и ви, сваки да воли онако своју жену као и себе самога; а жена да се боји својега мужа“ (Еф. 5, 22 - 33).

За хришћане брак није само јуридикчки споразум, средство за продужавање врсте и задовољавање повремених природних потреба, него, по речима светог Јована Златоуста, „тајна љубави“, вечно сједињење у Христу. Од почетка је код хришћана брак бивао запечаћен црквеним благословом и заједничким учешћем у Евхаристији, што и јесте најстарији облик вршења свете Тајне брака.

„Они који се жене и удају треба да ступе у савез уз сагласност епископа, како би брак био у Господу, а не из похоте“, писао је свештеночуче-

ник Игнатије Богоносац. Према Тертулијану, брак који „Црква чврсто споји, који је потврђен приношењем жртве (Евхаристијом), бива запечаћен благословом и анђели га на небесима записују”. „Неопходно је позвати свештенике и молитвом и благословом учврстити супружнике у заједничком животу, да би... супружници у радости проводили живот, уједињени уз помоћ Божју”, говорио је свети Јован Златоуст. Свети Амвросије Медиолански указивао је на то да „брак мора бити освештан свештеничким покровом и благословом”.

У периоду христијанизације Римске Империје законитост браку давала је грађанска регистрација. Супружанске савезе Црква је освештавала молитвом и благословом, али је ипак признавала важећима и оне бракове који су склопљени по грађанском поретку у оним случајевима када је црквени брак био немогућ, при чему није подвргавала супружнике канонским забранама. Исте праксе придржава се данас Руска Православна Црква. Притом она не може да одобри или благослови супружанске везе које, иако склопљене у складу са важећим грађанским законодавством, ипак нарушавају канонске прописе (на пример, четврти брак и следећи бракови, бракови у недозвољеним степенима крвног или духовног сродства).

У складу са 74. Јустинијановом новелом (538) нечији брак је могао да прогласи законитим како едик (црквени бележник) тако и свештеник. Слично правило било је заступљено у

Еклоги императора Лава III и његовог сина Константина V (740), као и у закону Василија I (879). Као најбитнији услов за брак остала је узајамна сагласност мушкарца и жене, потврђена пред сведоцима. Црква није протестовала против такве праксе. Тек од 893. године, у складу са 89. новелом императора Лава VI, слободна лица су била обавезна да склапају брак по црквеном обреду, а 1095. године цар Алексије Комнин је ово правило проширио и на робове. Увођење обавезног склапања брака по црквеном обреду (9-11. век) значило је да је одлуком државне власти целокупна правна регулатива брачних односа била пренета искључиво у надлежност Цркве. Опште ширење ове праксе не треба, међутим, тумачити као увођење свете Тајне брака, јер је она од почетка постојала у Цркви.

Поредак који је важио у Византији усвојен је затим и у Русији у односу на лица православне вероисповести. Али усвајањем декрета о одвајању Цркве од државе (1918) склапање брака по црквеном обреду лишено је правне снаге. Формално је верницима остављено право да приме црквени благослов после регистрације брака пред државним органима, али је у стварности, током државног прогона религије у дугом временском периоду, обављање свечаног венчања у цркви фактички било изузетно отежано и опасно.

Свети Синод Руске Православне Цркве је 28. децембра 1998. године са жаљењем истакао да „неки духовници проглашавају грађански брак незаконитим или траже раскидање брака међу

супружницима који су много година проживели заједно, али услед ових или оних околности нису обавили венчање у храму... Неки пастири-духовници не допуштају Причешће лицима која живе у грађанском, наводно невенчаном браку, поистовећујући такав брак са блудом." У одлуци коју је донео Синод наведено је следеће: „Инсистирајући на неопходности црквеног брака, подсећамо пастире да се Православна Црква са уважавањем односи према грађанском браку."

Јединство вере супружника, који су удови Тела Христовог, најбитнији је услов истински хришћанског и црквеног брака. Само породица јединствена у вери може постати „домаћа Црква" (Римљ. 16,5 и Филим. 1,2), у којој муж и жена, заједно са децом, узрастају у духовном усавршавању и напредују на путу богопознања. Одсуство једномислија представља озбиљну претњу целовитости савеза супружника. Управо због тога Црква сматра за своју дужност да позива вернике да склапају брак „само у Господу" (I Кор. 7, 39), тојест са онима који деле њихова хришћанска убеђења.

Напред наведена одредба Светог Синода говори и о црквеном поштовању брака у којем само једна страна припада православној вери, а у складу са речима светог апостола Павла: „Јер се неверујући муж посвети женом и жена неверујућа посвети се мужем" (I Кор. 7,14). На овај текст Светог Писма позивали су се и оци Трулског сабора. Они су иначе прихватили као важећи савез међу лицима која су „још у неверовању и нису у

стаду православних, али су већ склопила законити брак" ако се касније један од супружника обратио у веру (правило 72). Али, у том истом правилу и у другим канонским одредбама (14. канон Четвртог васељенског Сабора; 10. и 31. канон Лаодикијског сабора), као и у делима старих хришћанских писаца и Отаца Цркве (Тертулијан, свети Кипријан Картагински, блажени Теодорит и блажени Августин), забрањено је склапање бракова између православних и следбеника осталих верских традиција.

У складу са древним канонским одредбама, Црква ни данас не освештава венчањем бракове који су склопљени између православних и нехришћана, истовремено признајући те бракове као легитимне и не сматрајући да они који су у овим браковима живе у блуду. Полазећи од начела пастирске икономије, Руска Православна Црква, како у прошлости тако и данас, сматра могућим склапање бракова православних хришћана са римокатолицима, са припадницима древних источних Цркава и са протестантима који исповедају веру у Тројединог Бога, под условом да се брак благослови у Православној Цркви и да се деца васпитавају у православној вери. Исте ове праксе придржава се током последњих столећа већина Православних Цркава.

Указом Светог Синода од 23. јуна 1721. године дозвољено је под напред наведеним условима склапање бракова шведских заробљеника, који су се налазили у Сибиру, са православним невестама. Исте године, 18. августа, ова одлука доби-

ла је детаљно библијско и богословско образложење у посебној посланици Синода. На ову посланицу Синод се позивао и касније приликом решавања питања о мешовитим браковима у губернијама које су претходно биле у саставу Пољске, а такође у Финској (укази Светог Синода из 1803. и 1811. године). У овим областима било је, међутим, дозвољено слободније одређивање професионалне припадности деце (привремено је таква пракса бивала понекад проширивана и на прибалтичке губерније). Најзад су правила о мешовитим браковима за читаву Руску Империју била коначно утврђена у *Статуту духовних конзисторија* (1883). Многе династичке брачне везе представљале су пример мешовитих бракова при чијем склапању прелазак неправославне стране у Православље није био обавезан (са изузетком брака наследника руског престола). Тако је преподобномученица велика кнегиња Јелисавета ступила у брак са великим кнезом Сергијем Александровичем, остајући притом чланица Евангеличко-лутеранске Цркве, а тек касније је, по властитој жељи, примила Православље.

10. 3. Црква инсистира на верности супружника током целог живота и на нераскидивости православног брака, што се заснива на речима Господа Исуса Христа: „...Што је Бог саставио, човек да не раставља... Ко отпусти жену своју, осим за прељубу, и ожени се другом, чини прељубу; и ко се ожени отпуштеницом, чини прељубу” (Мат. 19, 6 и 9). Црква осуђује развод као грех,

пошто он доноси тешка душевна страдања супружницима (бар једном од њих), а нарочито деци. У највећој мери забрињава садашња ситуација, у којој се раскида већина бракова, нарочито међу омладином. Оно што се дешава постаје истинска трагедија за појединачну личност и за сав народ.

Као једини допустиви разлог за развод Господ је навео прељубу, која скрнави светост брака и разара однос супружанске верности. У случајевима различитих конфликта међу супружницима, Црква види свој пастирски задатак у томе да свим средствима која су јој на располагању (поука, молитва, учешће у светим Тајнама) сачува целовитост брака и спречи развод. Свештеници су такође дужни да разговарају са онима који желе да ступе у брак и да им објасне важност и одговорност корака који намеравају да учине.

Због греховног несавршенства супружници, нажалост, понекад нису у стању да сачувају благодатни дар који су добили Тајном брака и да сачувају јединство породице. Желећи спасење грешника, Црква им пружа могућност исправљења и спремна је да им после покајања поново допусти приступ светим Тајнама.

Закони Византије, које су установили хришћански цареви и које Црква није осудила, допуштали су различите поводе за развод. У Руској Империји раскид брака обављао је, на основу постојећих закона, црквени суд.

Помесни Сабор Руске Православне Цркве је 1918. године у Уредби о поводима за раскид

брачног савеза који је Црква освештала признао као поводе за развод, осим прељубе и ступања једне од страна у нови брак, још и раскид супруга или супруге са Православљем, противприродне пороке, неспособност за заједнички брачни живот која је настала пре брака или је последица намерног самосакаћења, обољевање од лепе или сифилиса, необразложено дуго одсуствовање, осуду на казну која је повезана са лишавањем свих права својине, насртај на живот или здравље супружника или деце, завођење снахе, извлачење користи од мана супружника, неизлечиво тешко душевно обољење и злонамерно напуштање једног супружника од стране другог. У садашње време је овај списак повода за раскид брака допуњен таквим разлозима као што су болест сиде (АГО8), медицински потврђен хронични алкохолизам или наркоманија, као и ситуација када жена изврши абортус упркос мужевљевом неслагању.

Ради духовног васпитавања оних који желе да склопе брак и ради доприношења чврстине супружничких веза, свештеници треба да у разговору који претходи савршавању свете Тајне брака женику и невести детаљно објасне идеју о нераскидивости црквеног брачног савеза, наглашавајући да развод, као крајња мера, може да се дозволи само у случају када супружници чине дела која је Црква означила као поводе за развод. Сагласност за раскид црквеног брака не може се давати зарад угађања каприцу или ради „потврђивања” грађанског развода. Ипак, по пастир-

ском снисхођењу допушта се црквени развод уколико је раскид брака већ постојећа чињеница, нарочито у случају одвојеног живота супружника и када се васпостављање породице сматра немогућим.

Црква ниуколико не подстиче други брак. И поред тога, после законског црквеног развода, а у складу са канонским правом, други брак је дозвољен оном супружнику који није крив. Лицима чији се први брак распао и био раскинут њиховом кривицом ступање у други брак дозвољено је само после покајања и испуњења епитимије дате по канонским правилима. У изузетним случајевима, када се допушта трећи брак, у складу са правилима светог Василија Великог, повећава се време трајања епитимије.

Свети Синод Руске Православне Цркве у *Одлуци* од 28. децембра 1998. године осудио је поступке оних духовника који „својим духовним чедима забрањују склапање другог брака на основу тога што је други брак наводно осуђен од стране Цркве и који забрањују супружницима развод у случају када, услед различитих околности, породични живот за њих постаје немогућ”. Притом је Свети Синод одлучио „да подсети пастире” да се у свом односу према другом браку Православна Црква руководи речима апостола Павла: „Јеси ли се привезао за жену? Не тражи да се раздрешеш. Јеси ли се одрешо од жене? Не тражи жену. Ако ли се и ожениш, ниси сагрешио; и девојка ако се уда, није сагрешила. Жена је привезана законом за време док јој живи муж;

ако ли јој муж умре, слободна је за кога хоће да се уда, само у Господу" (I Кор. 7, 27 - 28 и 39).

10. 4. Посебна унутрашња блискост породице и Цркве очигледна је већ из тога што у Светом Писму Христос говори о Себи као о Женику (Мат. 9,15 и 25,1 - 13; Лук. 12,35 - 36), док је Црква представљена као Његова Жена и Невеста (Еф. 5, 24 и Откр. 21, 9). Климент Александријски назива породицу, као и Цркву, домом Господњим, а свети Јован Златоуст именује породицу „малом Црквом". „Казаћу још и то - пише овај свети Отац - да је брак тајанствено изражање Цркве." Домаћу Цркву образују мушкарац и жена који воле једно друго, који су сједињени у браку и који теже ка Христу. Плод њихове љубави и заједнице јесу деца, чије је раћање и васпитавање, према православном учењу, један од битних циљева брака.

„Ево наследства од Господа: деца, пород је дар од њега", узвикује Псалмопојац (Пс. 127, 3). О спасоносниости раћања деце поучавао је и апостол Павле (I Тим. 2,13). Он је позивао очеве: „И ви очеви, не раздражујте децу своју него их подижите у васпитању и науци Господњој" (Еф. 6, 4). „Деца нису случајан добитак, ми смо одговорни за њихово спасење... Нестарање о деци је највећи од свих грехова и доводи до крајњег бешчасћа... Нема нам оправдања ако су нам деца искварена", учи свети Јован Златоуст. Преподобни Јефрем Сиријин учи: „Блажен је онај ко васпитава децу богоугодно." „Истински отац није онај ко је изро-

дио децу него онај ко их је добро васпитао и поучио", пише светитељ Тихон Задонски. „Родитељи су у највећој мери одговорни за васпитавање своје деце, тако да кривицу за њихово лоше васпитавање не могу приписати никоме осим себи", проповедовао је свештеномученик Владимир, митрополит кијевски. „Поштуј оца својега и матер своју, да ти се продуже дани на земљи, коју ти даде Господ Бог твој", гласи пета заповест (Изл. 20, 12). У Старом Завету је непоштовање родитеља сматрано највећим преступом (Изл. 21, 15 и 17; Приче Сол. 20, 20 и 30, 17). Нови Завет такође учи децу да са љубављу слушају родитеље: „Децо, слушајте родитеље своје у свему, јер је ово угодно Господу" (Кол. 3, 20).

Породица је, као домаћа Црква, један и јединствен организам, чији чланови своје узајамне односе граде на основу закона љубави. Искуство породичног општења учи човека да превазилази греховни егоизам и поставља основе здравој, грађанској одговорној личности. Управо у породици као школи побожности формира се и снажи правилан однос према ближњима, а то значи и према свом народу, према друштву у целини.

Живи континуитет нараштаја, који почиње у породици, добија свој продужетак у љубави према прецима и отаџбини, у осећању припадности историји. Због тога је толико опасно рушење традиционалних веза родитеља са децом, чему, нажалост, умногоме доприноси начин живота савременог друштва. Умањивање друштвеног значаја материнства и очинства у поређењу са успе-

сима мушкараца и жена на професионалном плану доводи до тога да деца почињу да се схватају као непотребно оптерећење; ово такође доприноси отуђености и развоју антагонизма међу покољењима. **Улога породице у формирању личности је изузетна и њу не могу заменити никакве друштвене институције. Кидање породичних веза неминовно је повезано са нарушавањем нормалног развоја деце и оставља дуготрајан, у извесној мери чак и неизбрисив траг кроз сав њихов потоњи живот.**

Постојање сирочади и поред живих родитеља постало је вапијућа невоља савременог друштва. Хиљаде напуштене деце, која пуне сиротишта, а понекад се нађу и на улици, сведоче о тешко оболелом друштву. Тој деци Црква пружа духовну и материјалну помоћ, бринући се о њиховом укључивању у духовни и друштвени живот. У исти мах, она као свој најбитнији задатак види јачање породице и подстицање родитеља да прихвате своје родитељско призвање, што би искључило трагедију одбаченог детета.

10. 5. У прехришћанском свету постојала је представа о жени као о бићу нижег реда у односу на мушкарца. Црква Христова је открила достојанство и призив жене у свој пуноћи, придавши томе дубоку духовну утемељеност, чији је врхунац поштовање Пресвете Богородице. Према православном учењу, благодатна Марија, која је Благословена међу женама (Лук. 1, 28), испољила је највиши степен моралне чистоте, духовног

савршенства и светости до којег је могло да се уздигне човечанство и којим превазилази достојанство анђелских чинов. У њеној личности освештава се материнство и утврђује се важност женског начела. Уз учешће Мајке Божје савршава се тајна Оваплоћења. Тиме она постаје причасна делу спасења и препорода човечанства. Црква веома поштује јеванђелске жене мироносице, као и многобројне зборове хришћанки које су се прославиле подвизима мучеништва, исповедништва и праведности. Од самог почетка постојања црквене заједнице жена делотворно учествује у њеном уређењу, у литургијском животу, у напорима мисионарења, проповедништва, васпитавања, чињења добрих дела...

Високо ценећи друштвену улогу жена и здрављајући њихову политичку, културну и друштвену равноправност са мушкарцима, Црква се истовремено противи тенденцији омаловажавања улоге жене као супруге и мајке. Фундаментална једнакост достојанства полова не укида њихову природну различитост и не значи истоветност њихових призвања како у породици тако и у друштву. Конкретно, Црква не може да искривљено тумачи речи апостола Павла о посебној одговорности мужа, позваног да буде „глава жени“, коју воли као што Христос воли Своју Цркву, као ни речи о призиву жене да се повинује мужу, као што се Црква покорава Христу (Еф. 5,22 - 23 и Кол. 3,18). У овим речима се, наравно, не ради о деспотизму мужа или о порођавању жене него, првенствено, о одговорно-

сти, бризи и љубави. Не треба, такође, заборављати да су сви хришћани дужни да се „покорављају једни другима у страху Божјем“ (Еф. 5, 21). Због тога „ипак, у Господу нити је муж без жене ни жена без мужа. Јер као што је жена од мужа, тако је и муж кроз жену, а све је од Бога“ (I Кор. 11,11 - 12).

Представници неких друштвених струја склони су да умањују, а понекад и потпуно негирају значај брака и институције породице, те да главну пажњу придају значају друштвене делатности жена, притом делимично или сасвим неспособне са женском природом (на пример, послови који су повезани са тешким физичким радом). Нису ретки позиви на вештачко изједначавање учешћа жена и мушкараца у свим областима људске делатности. Црква, пак, сматра да назначење жене није само у једноставном подражавању мушкараца или у такмичењу са њим него у развоју свих способности које јој је Господ даровао, а међу њима и оних које су својствене само њеној природи.

Хришћанска антропологија не само да наглашава систем расподеле друштвених функција већ и даје жени много претежније место него што јој га дају савремена нерелигијска схватања. **Тежња да се природне поделе у друштвеној сфери анулирају или сведу на минимум није својствена црквеном разумевању. Полне разлике, слично социјалним и етничким разликама, не отежавају приступ спасењу које је Христос даровао свим људима: „Нема више Јудејина ни Јелина, нема више роба**

ни слободнога, нема више мушког ни женског, јер сте ви сви један (човек) у Христу Исусу“ (Гал. 3, 28). Овај сотириолошки став не значи, међутим, вештачко осиромашење људске разноликости и не би требало да се механички преноси на све друштвене односе.

10. 6. Врлина целомудрености, коју проповеда Црква, основа је унутрашњег јединства људске личности, а она треба да живи у стању сагласности душевних и телесних сила. Блуд неминовно разара хармонију и целосност човековог живота, наносећи озбиљну штету његовом духовном здрављу. Разврат отупљује духовни вид, а срце чини огорченим и неспособним за истинску љубав. **Срећа пуног породичног живота постаје недоступна блуднику. Стога грех против целомудрености повлачи за собом и негативне социјалне последице.**

У условима духовне кризе људског друштва средства информисања и производи такозване масовне културе почесто постају оруђе моралног изопачавања, будући да величају и узносе полну разуданост, све могуће полне изопачености и остале греховне страсти. **Порнографија, која представља експлоатацију полне склоности у комерцијалне, политичке или идеолошке сврхе, суделује у потискивању духовног и моралног начела, самим тим спуштајући човека на ниво животиње која се руководи само инстинктом.**

Пропагирање порока наноси посебну штету још незрелим душама деце и омладине. У књигама, у филмовима и другим облицима видеопро-

дукције, у средствима јавног информисања, као и у неким образовним програмима, често се буквално сугеришу такве представе о полним односима које су крајње понижавајуће за људско достојанство, будући да у њима нема места за појмове целомудрености, супружанске верности или несебичне љубави. Интимни односи мушкарца и жене не само што се огољују и јавно приказују, врећајући на тај начин природно осећање стида, него се још представљају као акт чисто телесног задовољства које није повезано ни са дубоким унутрашњим заједништвом ни са било каквим моралним обавезама. Црква позива вернике да се, у сарадњи са свим морално здравим снагама, боре против ширења ове ђаволске саблазни, која, суделујући у рушењу породице, поткопава темеље друштва.

„А ја вам кажем да сваки који погледа на жену са жељом за њом, већ је учинио прељубу са њом у срцу своме”, вели Господ Исус у Беседи на гори (Мат. 5, 28). „Тада жеља затрудневши рађа грех, а грех учињен рађа смрт”, упозорава апостол Јаков (Јак. 1,15). „...Ни блудници... неће наследити Царство Божје”, тврди апостол Павле (I Кор. 6, 9 - 10). Ове речи се у пуној мери односе на потрошаче, а још више на произвођаче порнографских садржаја. На ове последње односе се и речи Христове: „А ко саблазни једног од ових малих који верују у мене, боље би му било да обеси камен воденички о врат његов, и да потоне у дубину морску..., али тешко човеку оном кроз кога долази саблазан” (Мат. 18, 6 - 7).

„Блуд је отров који убија душу... Ко блудничи, одриче се Христа”, учио је светитељ Тихон Задонски. Свети Димитрије Ростовски је писао: „Тело свакога хришћанина није његово него Христово, у складу са речима Светог Писма: *...Ви сте тело Христово и удови понаособ* (I Кор. 12, 27). Не приличи ти, дакле, да скрнавиш Тело Христово делима телесним, сладострасним, осим законског супружанства. Јер, ти си дом Христов, по речима Апостола: *Јер је храм Божји свет, а то сте ви* (I Кор. 3,17).” Древна Црква је у делима својих Отаца и Учитеља (као што су били Климент Александријски, свети Григорије Ниски и свети Јован Златоуст) стално осућивала непристојне позоришне сцене и слике. Под претњом екскомуникације, 100. правило Трулског сабора забрањује израду „слика... које развраћују ум и распаљују нечиста задовољства”.

Човеково тело је дивна творевина Божја и назначење му је да постане храм Духа Светога (I Кор. 6,19 - 20). **Осућујући порнографију и блуд, Црква нас нипошто не позива да се гнушамо тела или полне блискости као таквих, јер је телесне односе мушкарца и жене Бог благословио у њиховом браку, где они постају извор продужетка људског рода и изражавају целомудрену љубав, полно заједништво, „слогу душе и тела” супружника, истомишљеност за коју се Црква моли у чину венчања. Насупрот томе, осуду заслужује претварање ових, по замисли Божјој чистих и достојанствених односа, као и самог човечјег тела, у предмет понижавајућег искори-**

шћавања и трговине чији је циљ постизање себичног, безличног, љубави лишеног и изопаченог задовољства. Из истог разлога Црква одлучно осуђује проституцију и проповедање такозване слободне љубави, која потпуно одваја телесну блискост од личносног и духовног заједништва, од пожртвованости и свеукупне одговорности једног за друго, што се остварује једино у доживотној брачној верности.

Схватајући да школа и породица морају да пруже деци и омладини знања о односима међу половима и о телесној природи човека, Црква не може да подржи оне програме „сексуалног васпитања“ који предбрачне везе прихватају као норму, а још мање може да подржи програме који препоручују свакојаке изопачености. Сасвим је неприхватљиво наметање оваквих програма ученицима. Школа је позвана да се супротстави пороку, који разара целовитост личности, да васпитава целомудреност, да припрема омладину за стварање стабилне породице, засноване на верности и чистоти.

11. ЗДРАВЉЕ ПОЈЕДИНЦА И ЗДРАВЉЕ НАРОДА

11.1. Старање о људском здрављу - душевном и телесном - од памтивека је представљало бригу Цркве. Са православног гледишта, међутим, одржавање физичког здравља одвојено од духовног здравља не представља безусловну вредност. Господ Исус Христос је, проповедајући и речју и делом, исцељивао људе, бринући не само о телу него, пре свега, о души, што значи о целовитом склопу личности. По Његовој сопственој речи, Он је исцељивао „целога човека“ (Јов. 7,23). Исцељења је пратила проповед Јеванђеља као знак власти Господа да опрашта грехе. Она су усто била неодвојива од апостолске благовести. Христова Црква, коју је њен Божански Утемељитељ обдарио свеукупном пуноћом дарова Духа Светога, од почетка је била заједница исцељења, а и данас, у чину исповести, она подсећа своје вернике на то да долазе у лечилиште да би отишли исцељени.

Библијски однос према медицини најпотпуније је изражен у књизи Исуса сина Сирахова: „Поштуј лекара са почастима какве му доликују због служења његовог; пошто га је Господ створио, и излечење је од Вишњега... Господ је од